

Doctor in de watersport

Eerde Beulakker

ONDERSCHEID MOET ER ZIJN
PLEDERAREN IN HET VERGEGENWOORDEN
NATUURGESCHIEDENS

Watersport is een wereld van oudere, witte heren. Bavaria-vaarders zijn zo gek nog niet. En hoe krijgen we jongeren van hun scooter in een snelle motorboot? Zomaar drie dingen die blijven hangen na een gesprek met zeiler, reisschrijver en kersverse 'doctor in de watersport' Eerde Beulakker. Zijn proefschrift "Onderscheid moet er zijn" is de eerste serieuze studie naar pleziervaren.

TEKST: JAN BRIEK // FOTO'S: TON UYTTEWAAL EN HEDWIG VAN DEN BRINK

W

etenschappelijk onderzoek moet niet alleen de buitenstaander, maar misschien juist wel de onderzoeker zelf nieuwe inzichten verschaffen. En Eerde Beulakkers onderzoek betekende niet alleen de eerste echte

inventarisatie van het fenomeen watersport in Nederland. Het opende ook z'n eigen ogen. "Mijn onderzoek en de resultaten van de enquêtes zorgden ook bij mij voor verrassende resultaten", zegt hij. "Zo bleek de hoeveelheid 'nautisch kapitaal' - de hoeveelheid 'geschiedenis' en ervaring die iemand meebrengt in de watersport - onder de bezitters van de moderne prijsvechters zoals Bavaria, Beneteau of Jeanneau, aanzienlijk groter dan ik had verwacht. Daar zitten echt heel ervaren zeilers tussen." Het leidde bovendien tot een andere blik op die boten zelf: "Bavaria-importeur Thomas Thurau nam de moeite om mij uitgebreid het product Bavaria te laten zien. Dat is echt veel beter dan het imago dat het merk heeft onder de oude, traditionele watersporter."

Beulakker draait er niet omheen: "Gedurende het werk verschoof mijn waardering voor het oude schip steeds meer naar waardering voor het nieuwe. Neem de boten van Ricus van de Stadt. Ik heb zijn schepen nooit echt mooi gevonden, maar mijn waardering voor het moderne jacht, bij de ontwikkeling waarvan hij een pioniersrol vervulde, is sterk gegroeid."

EEN LAATSTE PROJECT

Eerde Beulakker, geboren in 1944, doceerde tot 2004 psychologie, maar is onder watersporters vooral bekend als schrijver. Met z'n *Taeke Hadewych* (Taeke is een van de vijf voornamen van Eerde, Hadewych verwijst naar Eerdes vrouw Hedwig van den Brink) bezielde hij de koude kusten van deze wereld en deed daarvan verslag in zes reisboeken en in de *Waterkampioen*. In 2007 besloot hij een laatste studieproject op te pakken: een sociologisch, historisch werk over de watersport in Nederland. Het eerste in z'n soort.

De diagnose ALS dreigde even roet in het eten te gooien, maar Eerde draaide de zaak om: de spierziekte werd juist een stimulant om het imposante werk voort te zetten en te voltooien. Hij promoveerde vorige maand aan de Universiteit van Leiden, die een leerstoel zee-geschiedenis heeft. Z'n onderzoek is, net als de productie van de door hem steeds meer gewaardeerde Ricus van de Stadt, pionierswerk. Hij raadpleegde niet alleen talloze geschreven bronnen en interviewde tientallen deskundigen, maar mailde ook met *Waterkampioen*lezers en verspreidde niet minder dan 1.500 enquêtes onder de leden van negentien verenigingen. Van de archaïsche KZV Oostergoo tot de Doerakclub en van de elitaire VKSJ tot de Bavariaclub. Het is voor het eerst dat er zo'n compleet beeld van

de geschiedenis van de Nederlandse watersport wordt geschetst én dat die geschiedenis ook nog eens in een historisch maatschappelijk perspectief wordt geplaatst.

STATUS QUO

Beulakker verdeelt de historie van de watersport in Nederland in vier periodes. Van het ontstaan, met de bouw van een jachthaven in Amsterdam in 1622 tot nu. Tot in detail beschrijft hij de belangrijkste ontwikkelingen binnen die periodes. Wat opvalt is de hoge mate van status quo tot pakweg 1900. Daarna gaat het snel. Niet voor niets lopen die eerste twee periodes van 1622 tot 1900 (bijna drie eeuwen dus) en beslaan de laatste twee periodes maar ruim een eeuw.

De eerste, lange, periode kenmerkt zich door de ontwikkeling van 'speeljachten' voor de adel en de rijke burgerij vanuit de bestaande Nederlandse vrachtaart. De periode daarna begint bij prins Hendrik, zoon van koning Willem II, die het initiatief neemt tot de oprichting van de Koninklijke Nederlandse Yacht Club in Rotterdam. Een tijd van 'watersport op stand'. Een bezigheid voor de adel en gegoede families, de komst van de eerste verenigingen met strenge ballotagecommissies. Het hoorde er in die tijd allemaal bij.

Het begon met
'speeljachten'
voor de adel en
rijke burgerij

Eerde Beulakker

Eerde Beulakker (1944) is zeezeiler, schrijver en oud-docent psychologie. In 1990 bevoeren Eerde en zijn vrouw Hedwig van den Brink de zuidelijke oceanen in navolging van Sir Ernest Shackleton. Het leidde tot zijn eerste boek *Naar koude kusten* (1994). Daarna volgden vele reizen naar onder andere Spitsbergen, Bereneiland en de Shetlands en vijf andere boeken, *Noord van de zee* (1996), *Reizen tot op het bot* (2004), *Baaien, boeken, boten* (2005), *De zee baart zorgen en verhalen* (2007) en *Een graf van blauw hout* (2011). In zijn boeken en artikelen beschrijft Beulakker zijn liefde voor verre, koude streken en zijn fascinatie voor de pionierstochten van zeilers als Joshua Slocum en Gerry Clark, schippers van kleine boten op een grote zee. Zijn bekende gele *Taeke Hadewych*, een stalen *Aeolus*, begin jaren tachtig gebouwd door de Gebroeders Langenberg, heeft Eerde vanwege zijn ziekte te koop moeten zetten.

Links: Op bezoek bij Tommy Isbister, bouwer van traditionele Shetland Yoals.

De vergrijzing is enorm, dat is best problematisch

Vanaf 1900 komt daarin een dramatische verandering als de 'gewone man' de watersport ontdekt. Bijvoorbeeld dankzij allerlei zelfbouwbootjes, de eerste vormen van seriereproductie en - een niet te onderschatten factor - de verbrandingsmotor die ook op het water ongekeerde mogelijkheden schept.

Maar de interessantste periode van allemaal komt daarna pas, als de Tweede Wereldoorlog ten einde is. Onze periode dus. Eerde sprak met talloze watersporters - soms hoogbejaard - en deed uitgebreid onderzoek, zodat hij de moderne watersporter steeds beter leerde kennen. Beulakker: "De moderne watersporter staat voor de hele cultuurverandering die in de westerse wereld heeft plaatsgevonden. Van romanticus naar multi-tasker. Het fundamentalisme is eraf. Watersport, het varen met een kajuitjacht, lijkt steeds meer op *caravanning* of een drijvend zomerhuisje." Budget is tegenwoordig doorslaggevend bij

de keuze voor een boot. Dat klinkt misschien vanzelfsprekend, maar is typisch iets van die laatste periode. En dan vooral dat er steeds vaker beneden het budget wordt gevaren. "Die hele grote groep 'prijsvechter-vaarders', vaart relatief goedkoop als je kijkt naar het budget dat ze te besteden hebben", zegt Beulakker. "Ja, ze hebben een boot, maar doen daarnaast ook een hoop andere dingen. Het is de moderne benadering van watersport. En ze willen ook gewoon niet meer betalen. Vinden andere jachten overbodig duur en hebben de status die ze daarmee zouden kunnen kopen helemaal niet nodig." Die opvatting betekent een radicale breuk met het beeld van watersport met vroeger. Welvaart, vrije tijd, technische ontwikkelingen en lagere prijzen zorgen ervoor dat een jacht voor - bijna - iedereen bereikbaar wordt. Waarmee de 'romantiek' van de watersport definitief tot het verleden behoort. "De opkomst en populariteit van de sloep is voorlopig de laatste stap in de democratisering van de watersport", volgens Eerde.

GEEN RUIMTE

Maar toch... Voor het oog lijkt er een hoop anders, maar 't is deels schijn. "De watersport is en blijft nog altijd een witte mannenmaatschappij", zegt Eerde. "De vergrijzing binnen de watersport is bovendien enorm. De gemiddelde leeftijd van de leden van de Pikmeerkruiserclub bijvoorbeeld ligt boven de zeventig... en dat is best problematisch. Een ontwikkeling zoals we die zagen in de jaren zestig, waardoor een hele nieuwe groep de watersport binnen kwam, krijgen we voorlopig niet - als we die ooit nog krijgen. Voorlopig zien we alleen krimp en versobering. Een vijfde periode in de geschiedenis van de Nederlandse watersport zie ik dan ook zo snel nog niet. Maar die komt er ooit wel natuurlijk. Die periode zal volgens mij worden gekenmerkt doordat de watersport een multicultureel karakter krijgt, doordat vrouwen op gelijke voet met mannen op elk niveau binnen de watersport actief zijn én door een sterk veelvormiger beeld van de watersport dan nu.

Wat betreft die huidige ontwikkeling van vergrijzing is het jammer dat we in Nederland geen traditie hebben in het varen met kleine, snelle motorboten. Juist daarmee zou je een jonge, laagopgeleide groep kunnen aanspreken. Een groep die het nu moet doen met brommers en scooters. Maar de watersport was altijd al elitair. Er is altijd met huivering naar de lagere klassen gekeken.”

ONDERSCHIED MOET ER ZIJN

Waarmee we bijna vanzelf overgaan op het tweede deel van Eerdes studie. In hoeverre was en is de watersport elitair, hoe groot zijn de verschillen tussen de diverse groepen watersporters en hoe kan de oude 'elite' binnen de watersport zich in deze moderne tijd nog onderscheiden van de 'Bavaria-barbaren' - die, zoals we eerder al zagen, veel meer 'watersporter' zijn dan die oude elite beseft?

Even terug naar het eerder aangehaalde beeld: het moderne kajuitjacht als drijvende caravan. Eerde: “Een typisch denigrend toontje, dat impliceert dat een caravan inferieur zou zijn aan een kajuitjacht.” Het zegt iets over de blik waarmee watersporters naar andere vormen van recreatie kijken. Maar onderling kunnen ze er ook wat van. “Kajuitjachtzeilers hebben de neiging motorbootvaarders als 'minder' te beschouwen”, zegt Beulakker. “Onzin natuurlijk. Ook motorbootvaarders zijn fanatieke watersporters. Heel trouw aan hun hobby en ze maken interessante en lange tochten.” Wat hem uit al z'n onderzoeken wel sterk opviel zijn de sociale verschillen tussen zeilers en motorbootvaarders. “Met name het verschil tussen hoog- en laagopgeleiden (respectievelijk zeilers en motorboters) is groot - en dat verschil zie je overal in terug.”

Laten we wel zijn: watersport was vroeger héél elitair, maar is dat natuurlijk nog altijd in zekere mate. Eerde: “Het bezit van een boot blijft een luxe ten opzichte van bijvoorbeeld het bezit van een auto. In de watersport zijn 'lol' en 'nut' volledig uit elkaar getrokken. Een jacht, puur en alleen voor de lol, was en is een ongekende luxe. Wat wel enorm veranderde, is wie zich een jacht konden permitteren. In de beginperiode van de watersport alleen de elites, maar door technische ontwikkelingen en algemene welvaart is die groep inmiddels veel en veel breder geworden. Zodat er tussen die verschillende groepen 'standenverschillen' ontstonden. Tussen motorbootvaarders en zeilers bijvoorbeeld. Maar ook binnen die twee groepen zijn er aanzienlijke statusverschillen.”

GOEDE SMAAK

Beulakkers studie sluit op dit punt aan bij het onderzoek van de Franse socioloog Pierre Bourdieu: de hogere sociale klasse onderscheidt zich door een superieure smaak, omdat ze beschikt over meer economisch en cultureel kapitaal. Maar dat je bij de factor economisch kapitaal in dit verband vraagtekens mag zetten, bewijst de wereld der megajachten. Wie wel eens in megalomane havens als Cannes of Monaco komt, moet toch bekennen dat een enorme hoeveelheid economisch kapitaal niet automatisch leidt tot een recht evenredig goede smaak op nautisch gebied. Of om het in gewoon Nederlands te zeggen: waarom zijn al die peperdure superjachten over het algemeen zo aartslelijk?

Beulakker: “Die ongebreideldeheid van extremen komt natuurlijk voort uit een gebrek aan beschaving. Maar let op: dat vinden wij. En wij zijn natuurlijk degelijke Hollandse jongens die vanuit een calvinistische achtergrond een mening hebben. De absolute financiële topklasse concurreert alleen tegen elkaar en is niet alleen van God los, maar ook van de rest van de mensheid. Die interesseert

het echt helemaal niets wat jij of ik of de rest van de mensheid van z'n uitspattingen denkt. En bovendien staat daar natuurlijk ook wat tegenover. Kijk eens hoeveel werk een megajacht oplevert en hoe veel innovatie eruit voortkomt. Dat zijn factoren die je niet buiten beschouwing kan en mag laten.”

Beulakker introduceert, geheel in de stijl van Bourdieu, de term 'nautisch kapitaal'. Waarbij kapitaal zoals eerder al gezegd staat voor de hoeveelheid geschiedenis en ervaring van iemand in de watersport. “En dat uit zich op twee manieren: het type schip dat iemand heeft en de vereniging waarvan iemand lid is. Neem de Vereniging Klasseke Scherpe Jachten, de VKSJ. Met hun term 'de onverstoorde balans' van een schip monopoliseert de VKSJ de goede smaak. Leden hangen het geloof aan dat klassieke scherpe jachten dé norm zijn als het gaat om esthetiek. Maar smaak verschuift met de tijd en is bovendien zeer cultuurafhankelijk. Bovendien is zo'n klassieke S-spant natuurlijk in allerlei opzichten hopeloos ouderwets.” De vraag, tijdens z'n promotie, of het over pakweg een halve eeuw dan ook mogelijk zou zijn dat een Bavaria als toonbeeld van goede smaak wordt gezien, beantwoordde Beulakker met een volmondig "ja". ↓

BOVEN Het proefschrift "Onderscheid moet er zijn" is te koop bij het Fries Scheepvaartmuseum in Sneek, www.friesscheepvaartmuseum.nl. Dit najaar komt de zogeheten 'handelseditie' uit bij Uitgeverij Verloren.

ONDER Eerde Beulakker vededigt zijn proefschrift aan de Leidse universiteit.

Nog altijd zijn er grote sociale verschillen in de watersport

